

Vidinské noviny

ročník XVII | marec 2023 | zadarmo

BOLONTOV

NÁZOV OSÍDLENIA

**V MINULOSTI ČISTOTNÁ,
UPRAVENÁ A ŽIVOTASCHOPNÁ
SÚČASŤ DEDINY, MALEBNÝ
KÚSOK ZEME, KTORÝ POSKYTOU
ŽIVOBÝTIE I STRECHU NAD
HLAVOU MNOHÝM ĽUĐOM,
OBILNÁ SÝPKA A ZÁROVEŇ
POTRAVINOVÁ ZÁKLADŇA
OBCE. NIEKDAJŠÍ ČULÝ ŽIVOT
TU DOŽÍVA, ALE ROKMI PREŽITÁ
MINULOSŤ, ZACHYTENÁ
V SPOMIENKACH ĽUDÍ OSTÁVA.**

Bolontov je osada v katastri obce Vidiná. Pomenovanie sa vyvinulo z pôvodného maďarského názvu *Bolondtó* (Bláznivé jazero) do súčasnej slovenskej podoby *Bolontov*. Kedy osídlenie presne vzniklo nevieme, ale lokalita, s chotárnym názvom Bolondtó, je zakreslená už v katastrálnej mape z roku 1860. Podľa historických listov sa v susedstve Bolontova nachádzala slovanská osada, z ktorej vznikla poddanská obec a neskôr mesto Lučenec.

V minulosti sa v osade údajne nachádzalo jazierko, ktoré sa časom stratilo. Príčinou mohol byť napr. prameň, ktorého podzemná voda vystupovala pôsobením pretlaku zdola nahor. Ďalším vysvetlením môže byť zamokrené miesto – močiar, ktorý sa tu miestami mohol vyskytovať. V týchto miestach sa podľa rozprávania utopil akýsi chorý človek – blázon (maď. bolond), tak vraj vznikol názov Bolontov.

BOLONTOV V 2. POLOVICI 19. STOROČIA

Z doterajších údajov vieme, že po roku 1860 bol vo Vidinej rozšírený chov merinových oviec. Toto vyšľachtené plemeno poskytovalo kvalitnú vlnu na výrobu súkna. Vlnársky závod na jemné súkno v Opatovej do roku 1918 vyrábala pre armádu a zamestnával množstvo ľudí z okolia, aj z Vidinej. Pod Bolontovom, v chotári *Pri walchi*, na brehu potoka sa nachádzala valchovňa – práčovňa, v ktorej sa prala vlna. Využitím vodnej i parnej energie preprali za 12 hodín od 65 do 74 metrákov vlny. Priemyselná práčovňa vlny fungovala približne do konca 19. storočia.

Miestni obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom ale aj hrnčiarstvom. Kvalitnej hliny v blízkom okolí bolo dostatok. Pod Bolontovom, v miernej priehlbine smerom k Opatovej, tehliari páliili hlinu. Bola tu tehelná grófa Asbótha s archívnym záznamom z **roku 1892**. Na rozsiahlych pozemkoch hospodáril domáci statkár Juraj Pongrácz (1880).

HOSPODÁRSTVO V ČASOCH ASBÓTHOVCOV

„Osada patrila pod kaštieľ. Vrchným šéfom bol páter Škrobánek, muž „pri sebe“, nosil čizmy a trištvrtový kabát. On riadil celé hospodárstvo. Ako dieťa som o Bolontove vedela len prostredníctvom spolužiakov. V škole sme sa delili na dedinčanov a Bolontovčanov, lebo ich bolo veľa. Vtedy tam bývalo päť či šesť viacdetných rodín. Do evanjelickej a. v. ľudovej školy vo Vidinej som chodila päť rokov, potom som išla do gymnázia.“

Emília Nociarová, 88 r.

Vidinú kúpili Asbóthovci v roku 1890. Dedina mala 388 obyvateľov, 66 domov a bola evanjelická. Katolíkov mohlo byť okolo päťdesiat. Pani veľkomožná, horlivá katolíčka, zamestnávala len katolíkov. Títo prichádzali väčšinou z vrchov (Veporské a Stolické vrchy, Podpoľanie). Na Bolontove dostali bývanie a prácu. Časom sa udomácnili, povydávali sa, poženili a presťahovali sa do dediny, kde si postavili svoje vlastné domy. Na ich miesto prišli ďalší. **Páter Drevek**, prvý misionár vo Vidinej, (prišiel v roku 1924), sa pričínal, aby zem na obrábanie dostávali nielen katolíci, ale aj evanjelici. Lebo katolíkov nebolo toľko, aby obrobili všetku asbóthovskú pôdu.

Byty pre břešov – robotníkov pracujúcich pre kaštieľ, boli prízemné, bez predizby, bez pivnice, postavené z váľkov do tvaru písmena „L“. Každý

z ôsmich bytov pozostával z kuchyne, izby a komory. V súčasnosti ich už niet, boli zbúrané. Pri vstupe do osady stál osobitný dom, murovaný z tehál, s niekoľkými izbami. S viacerými deťmi v ňom bývali Tarabusovci. **Tarabus** mal spomedzi břešov najvyššiu pozíciu. Ako hájnik chodieval s puškou po pánskom majetku. Dozeral na horu, polia, ovocné sady (Almáš, Silváš)... Dnešní pokročilí osemdesiatnici si na neho aj takto spomínajú: *„Ej, poďme preč, lebo ide Tarabus! Aby nás nechtyl, keď sme kradli jablká.“*

Hospodársky majer na Bolontove vybudovali Asbóthovci, poslední šľachtickí majitelia Vidinej. Za svadobné veno pani grófký Hedvíg kúpili kaštieľ s príľahlým veľkostatkom. Bolo to 650 uhorských jutár pôdy, čo predstavuje plochu asi 360 hektárov t. j. 3,6 km²

Ján Asbóth choval hovädzí dobytok, ovce a mal tehelňu. Po jeho smrti pani veľkomožná povolala na svoj majetok misionárov Spoločnosti Božieho Slova (1927). V tom čase asbóthovská pôda bola v prenájme a zisk neprinášala. V kaštieli otvorili misijný dom, kde bezplatne študovali chlapci z chudobných rodín. Denne bolo treba užiť 40 až 50 ľudí. Financie pani grófký sa zmenšili na minimum. Z toho dôvodu odpredala asi 50 hektárov majetku a zo získaného kapitálu dala nakúpiť domáce zvieratá pre chov, poľnohospodárske stroje, vozy a pod. Počas pôsobenia pátra **Jána Fajkusa**, rektora misijného domu (1933-1939), bola na Bolontove postavená veľká šopa a kovárska dielňa. Najväčší hospodársky rozkvet dosiahla Vidiná v rokoch 1939-1942 pod vedením hlavného predstaveného domu pátra **Ignáca Škrobánka**. Na misijnom majeri vystaval nové maštale a vidinskí gazdovia sa od neho

učili ako efektívne hospodáriť. Po troch rokoch prevzal vedenie väčšieho hospodárstva na biskupskom majetku v Spišskom Štiavniku.

V časoch pani grófký, v blízkosti zvoničky, stál prízemný, murovaný dom. Bola to veľká práčovňa pre kaštieľ. V jednej časti sa pralo, v druhej žehlilo, hlavne pre študentov v misijnom dome. Mali aj svojho krajčír, ktorý tu opravoval šatstvo a bielizeň. Boli tam zamestnané: mama Milky Ľuptákovéj, pani Valentová, Václavíková, Blažeková, Kmeťová a iné ženy. Misijný dom mal vlastný zdroj elektriny. V potoku, ktorý mal pôvodné, nevyregulované koryto s dostatkom tečúcej vody, bola nainštalovaná turbína. Táto bola napojená na agregát, ktorý vyrábala elektrinu. Pozapájal to misijný brat Reginald, ktorý bol strojníkom. V zákuťiach koryta sa ukladal riečny štrk a piesok. Ten dával obživu pieskarom, ktorí ho vyberali, robili zásoby a na vozoch ho odvážali predávať do Lučenca. Poplatok za určitý počet fúr doštal podľah dohody misijný dom.

V rokoch 1894 – 1903 v dedine vyrábala pivo **Sternlichtov pivovar**. Nemal dlhé trvanie a po deviatich rokoch zanikol. Za 1. republiky, dnes v časti Nová Vidiná, kde bývajú Václavíkovci, tam stála **horáraň**, s jedľovou a borovicovou horou. Misijná hora siahala od Opatovej po Veľkoveský chotár. Na Školskej ulici, v miestach, kde rastú mohutné duby bol voľakedy nádherný **park**. So širokou cestou, ktorá viedla k svätej Terezke. Neďaleko stál osamelý dom, volali ho **azylový dom**. Obývali ho ľudia v núdzi, čo nemali kde bývať, niekedy štyri aj päť rodín. Vystriedali sa v ňom napríklad: Valentovci, Drgovci, Bakšovci, Fridrichovci, stará pani Kočišová a iní.

Žatva na Bolontove, okolo r. 1955

Žatva na Bolontove, okolo r. 1955

VIDINÁ V ROKOCH 1938 – 1945

Väčšina obyvateľstva Vidinej sa živila poľnohospodárstvom. V dedine bolo „málo gazdov a veľa chudoby“. K väčším, majetnejším gazdom patrili napríklad: Bencovci, Antalovci, Rafajovci, Mackovci. Tí mali svoje zeme. Ostatní boli maloroľníci. Na úrodnej pôde, približne od dnešnej ulice Clementisa, Riečnej, Pivovarskej až k bývalému skleníku pod Bolontovom mal kaštieľ poľnohospodársku farmu. Počas sezóny zamestnával množstvo domácich žien a naučil ich rôzne záhradnícke práce. Zamestnanie pre jednotlivé skupiny organizoval brat Tiborcus. V oblasti skleníka sa pestovala hlavne repa, bližšie pri kaštieli fazuľa, uhorky, dyne, paprika... Zaužívaný bol tretinový systém. Dve tretiny boli pánske a jednu tretinu dostal ten, čo obrábal. Majitelia pripravili zem, sadivo a ľudia z dediny sadili a okopávali.

Ako deti sme hovorili, že ideme robiť na pánske. Chodili sme pomáhať okopávať zeleninu: mrkvu, petržlen, zeler, paradajky, papriku. Za päť korún sme robili celý deň. Pán Tarabus robil špíreru. S rehoľným bratom Tiburciom dal vymeriavať riadky, v ktorých boli vysadené napríklad: zemiaky, repa, kukurica, bôb, mak. Všetko sa muselo vyplieť a okopať. Ak chcel niekto len jednu, či dve plodiny, nedali mu. Platilo: všetko alebo nič. Jednotlivé riadky boli vykolikované, označené menom a každý si obrábal svoje.“

Alžbeta Kamenská, 92 r.

V období samostatného Slovenského štátu bol v prevádzke obchod s potravinami a miešaným tovarom – potravné družstvo. Obchod sa nachádzal vedľa bytovky (Ružová ulica) a viedol ho pán Bytčan. Máme svedectvo žijúceho člena typickej vidinskej rodiny:

„Mali sme nákupné knižičky a s nimi sme chodili nakupovať celý mesiac. Pozapisovali nám, čo sme nakúpili, za akú cenu a raz za mesiac sme chodili vyplácať. Keď sme nemali dosť peňazí, museli sme si vybaviť splátkový kalendár. Bolo to už aj s malým úrokom. Ak otec zarobil 130 korún a na potraviny sme minuli okolo 80, tak nám veľa nezostalo. Bolo nás osem detí. Topánky a oblečenie sme nosili po súrodencoch.“

Blízko zvoničky stála v tom čase budova starého katolíckeho kultúrneho domu. Mal veľkú sálu aj pódium. V budove bola škôlka pre deti a knižnica. Cez týždeň slúžil ako materská škola, v nedeľu bol miestom spoločenskej zábavy. Knihy sa požičiavali v sobotu.

Na Bolontove chovali kone, kravy, voly, vo väčšom počte svine ovce a hydinu. Úžitok bol mnohoraký: mäso, mlieko, maslo, syr, tvaroh... Svine sa chovali v ohrade, tam sa držala aj voda. Zem bola vždy rozbahnená a prasce sa v tom bahne váľali. Uprostred osady, na veľkom dvore, bola kováčska dielňa. Za Slovenského štátu všetku údržbu robili tesár s kováčom. Tesárom bol misijný brat Gregor, kováčom brat Dominik. Podkúval kone aj pre gazdov z dediny. On vyrobil bránu, ktorá dodnes stojí ako vchod do kaštiela od Zvolenskej ulice. Vedľa kováčskej dielne sa nachádzal dlhočizný prístrešok. Okrem iného tam stávali aj dve grófkine brčky. Pani veľkomožná mala šiestich kočíšov, ktorí v osade aj bývali. Medzi prvými pánskymi kočíšmi boli: Mičuda, Barinec, za prvej republiky (1918) – Pavol Helenčík, za Slovenského štátu – Bela, Kmeť a iní.

V osade bola aj ľadovňa, prírodná chladnička vykopaná v zemi. Uskladňovali v nej konvy s mliekom. V zime kočíši chodievali lámať ľad, vozili ho na vozoch a spúšťali do ľadovne. Podobné ľadovne mali aj niektorí mäsiari v dedine. V Tarabusovom dome istý čas katolícka mládež nacvičovala divadlo, lebo v dedine nemali miestnosť.

„Na Bolontov sme prišli bývať z Podrečian v 1942 roku. Správcom misijného domu bol páter Lazecký. Grófkú Asbóthovú si nepamätám, zomrela dva roky pred našim príchodom. Mój otec robil kočiša na Bolontove. Bolo to veľké hospodárske stredisko, obhospodarovalo všetky polia na okolí. Pestovali tam kukuricu, obilie, zemiaky. Tie varili vo veľkom kotli pre ošípané vo vstupnej časti chlieva. V zime tam bolo teplo a ako deti sme tam chodili hrať karty. Bolontov bol raj pre deti. Keď som vyšla von z bytu, nikdy som nebola sama. Bolo tam živo. My susedia sme sa často navštevovali.“

Keď bol prvý piatok v mesiaci, vždy prišiel niektorý kňaz, misionár, pre nás a išli sme spoločne na spoveď. Boli sme na každej bohoslužbe. V roku 1953 som robila na štátnom majetku účtovníčku. Pamätám si aj na inventúry v tehelni, čo všetko a aké náradie tam zostalo. Z Bolontova som odišla v roku 1956, keď som sa vydala do Lučenca. Moji rodičia tam ešte bývali, otec ako dôchodca robil strážnika.“

Helena Paučová, rod. Kmeťová, 86 r.

„Narodil som sa na Bolontove a pamätám sa aj na pani Asbóthovú. Rodičia bývali na Bolontove ako zamestnanci misijného domu. Prichádzali tu pracovať rôzni cudzí ľudia, po čase odišli a zase prišli druhí. V tom čase nás tam bývalo v dvoch dlhých domoch za sebou asi šesť rodín, niekedy aj viac – Palíkovci, Václavkovci, Markovci, Belovci, Hrnčiarovci a rodina s viacerými deťmi, ale meno si už nepamätám.“

Na Bolontove sa žilo dobre. ženy varili, chlapi robili s koňmi, orali, siali. My sme sa ako deti zabávali, v zime sánkovali a lyžovali. Prichádzali tam aj mladí z dediny alebo aj z mesta. Ako šarvanci sme sa chodili hrať do doliny k potoku a chytať raky. V tom čase bol rektorom misijného domu vo Vidinej páter Lazecký. Mal veľkú bradu a po revíri chodieval s paličkou. Raz nás tam aj nacytal pri opekaní.

Správcom a hájnikom bol Tarabus. Kontroloval rajón, mal pušku a býval v dome, kde teraz bývajú Rusnákovi. Z kaštiela nám rozmerali zem, takú árendu. Polovicu obrobili misionári a druhú polovicu nechali zamestnancom. Čo sme chceli, to sme si posadili. Dobré sa o nás postarali. Mali sme kde bývať, dostali sme aj drevo na zimu. Mohli sme chovať aj kravu, sliepky a obilie sme tiež dostali. Mama robila zadarmo. Varila, dochovala kurence a chodila ich predávať do mesta. Otec sa staral o kravy. Bolo ich asi pätnásť, pásol ich v doline za kopcom. Na obed bol otec s kravami pri potoku. Tam mal miesto na oddych a aj kravy vedeli, kde majú ísť. Políhali si asi tak na dve hodiny. Otec si tiež chcel

oddýchnuť, ale obed musel byť presne o dvanásťtej. Najedol sa, a potom si ľahol na zem. Na oči si stiahol klobúk. Keď bol obed neskôr, bol veľmi nervózny, lebo potom menej spal. Keď mama išla do mesta predávať, ja som zatiaľ načistil a nakrájal zemiaky, niečo pripravil, aby bol obed načas. Vtedy som sa naučil aj variť. V tom čase nebola chladnička ani mraznička, do svahu bola vykopaná jama – ľadovňa, kde boli regály naložené ľadom. Tam uskladnili mäso. Mäso sa ťdilo v ťdiarni. Škridle sa dali z obidvoch strán, zvnútra aj zvonka, a pomaly sa dnu púšťal jemný dym. Tak to bolo celý rok. Raz si jeden urobil klobásy, potom druhý a nikto neukradol nikomu. Bola tam veľká súdržnosť, dobre sa tam bývalo, mali sme tam voľnosť.“

Jozef Palík, 92 r.

Zber úrody. Pohoniči zväžali na vozoch obilie a kukuricu do sýpky na Bolontove, ostatné plodiny, napríklad zemiaky a repu do pivnice v misijnom dome. Pivnica nebola vybetónovaná ako dnes. Tam bola len zem. Zemiaky sypali na slamu.

Voda. Pre ľudí aj dobytok sa ťahala čerpadlami z doliny. V doline bol v malej murovanej miestnosti motor. Zapaľovali ho tľejúcim knôtom. Potom roztočili kurbľou a motor pomaly a ťažko naštartoval. Voda sa natiahla zo studne do nádrže zakopanej v zemi a odtiaľ sa ťahala až hore na Bolontov do betónovej nádrže.

Manželia Kmeťovci, okolo r. 1956

Žatva na Bolontove. Na žatvu prichádzala posila: ženci z Detvy, Podkriváňa a pod. Mali oblečené kroje. Ubytovatí boli v starom kultúrnom dome. Pri žatevných prácach vo veľkom využívali mláťačky, prípadne aj inú poľnohospodársku techniku, ktorá bola grófska. Sústredená bola v osade. V čase sucha zavlažovali polia pomocou čerpadiel, zvyšky ktorých nachádzame v tejto lokalite ešte aj v súčasnosti. Na koniec žatvy spoločne urobili z obilia veľký zvon a vyzdobili ho. Štyria nosiči ho niesli z Bolontova do misijného domu, kde ho pri kuchyni zavesili. To boli dožinky! Všetkým sa ušlo niečo na zjedenie. Pre deti pečené buchty posypané makom. Vidiná bola sýpkou a zásobárňou pre široké okolie. Potraviny putovali aj do Nitry a Spišského Štiavniku.

„Nás deti ku mláťačkám nepustili. Keď mašiny odstavili, chodili sme na plevy, ktoré sa pridávali do váľkov. Skoro v každom treťom dome ľudia

robili váľky. Stavali z nich drevárne.“

Alžbeta Kamenská, 92 r.

Vidiná prichýlila utečencov. Počas trvania Slovenského štátu na Bolontove bývali: Ďurišovci, Spodniakovci, Kmeťovci, Markovci, Palíkovci, Vojtekovci, Tarabusovci. Za Asbóthovcov prichádzali za prácou katolíci z vrchov. Ale do Vidinej prišla aj druhá vlna katolíkov. Kronikár **Július Strhářský**, učiteľ a riaditeľ evanjelickej a. v. ľudovej školy, ich menovite všetkých zaznamenal:

„Po viedskej arbitráži 10. novembra 1938 bol Lučenec obsadený maďarským vojskom. Po evakuácii Lučenca sa do Vidinej prisťahovalo 46 utečencov. Ich mená sú: Cerovský, Drdol, Ďurkovič, Fridrich, Gonda, Jakuba, Jurek, Kružliak, Líška, Lukáč, Lupták, Migra, Papp, Segeč, Zvara. Všetci sú Slováci a rímsko-katolíci, jedna rodina je evanjelická.“

Emília Nociarová, ktorá to osobne zažila na vlastnej koži, takto spomína: „Do Vidinej nastal prívál utečencov. Všetky komory, pivničné priestory a pod. boli obsadené. Stačila im jedna miestnosť, len aby sa mohli niekde utúliti. Ušli, ako len mohli. Prešli cez potok a boli na slovenskom území.“

Nemci obsadili Vidinú. Učiteľ miestnej obecnej ľudovej školy Július Strhářský do kroniky na strane 104-105 zapísal: „Dňa 22. októbra 1944, po tichom utiahnutí sa od hraníc nášho československého vojska a partizánov, obsadilo nemecké okupačné vojsko našu obec. Začali prehliadky. Celé obyvateľstvo vyhnali za dedinu, aby sa tak presvedčili, či v obci niet odporu. Nevediac, čo to malo znamenať, všetci sme boli preľaknutí, lebo o brutalite Nemcov všeličo bolo počuť. Od tohto dňa obec bola obsadená nemeckým vojskom, takže nebolo domu, kde by neboli ubytovaní. Pred odchodom brali všetko násilne, najmä kone, statok, hydinu, krmivo, obilie. Šťastná bola naša obec, že chlapcov nezobrali

Grófký na koči so štvorzáprehom.

so sebou, ako to inde vykonali.

V polovici decembra, po bombardovaní Lučenca, začínajú sa boje už aj u nás. Časté nálety anglických a amerických lietadiel ustavične znepokojovali ustupujúce nemecké vojsko. Na vršku k Bolontovu zakopané protiletadlové delá bránili pred leteckými útokmi Lučenec a jeho okolie, najmä hradskej, po ktorej Nemci odvádzali z Maďarska pozbieraný vojenský materiál."

Po vypuknutí povstania sa misijný dom stal zásobárňou vojenských útvarov, ktoré sa tam prestriedali: partizáni, Nemci, Rusi, Rumuni. Celý majetok nakoniec ostal bez domácich zvierat. Maštale a chlievy zívajú prázdnotou. Po vojne r. 1945 v kaštieli otvorili Filizofický inštitút. Nastúpilo osem mladých maturantov. Študovali napríklad: filozofiu, gréčtinu, angličtinu, hebrejčinu, rétoriku, misiológiu. Hospodárstvo prebral páter **Juraj Gabura**.

TEHELŇA

"V tehlovni som robila od svojich dvanástich rokov. Robila som na Halieri a za slovenského štátu sme s mamou aj otcom chodili pomáhať strýkovi pod Bolontov robiť bobrové škridly."

Alžbeta Kamenská, 92 r.

Nachádzala sa pod Bolontovom, v malej dolinke, bližšie k Opatovej. Za Slovenského štátu mala tehelná tri pece. Pálili v nich škridly - bobrovku, hrebenáče a šamotové tehly. Vedľa stál jednoduchý prístrešok na sušenie a dom s dvomi bytmi pre tehliarov a páličov. Nakopanú hlinu hádzali do plytkých jám a zaliali vodou. Zamestnanci vo vysokých gumených čizmách prešľapávaním tlačili a premiešavali blatistú zmes dovedty, kým sa nerozhádzala a neťahala, kým sa hnedé zemité časti neodplavili a hlina neostala sivá. Aj zaliatá voda prestala bublať a hlina bola vyzretá - plastická, bohatá na kaolín. Z takejto hliny sa robili šamotové tehly, ktoré používali na stavbu komínov. Pri sušení sa výrobky museli aj tri-štyri razy obrátiť, potom sa ukladali a vyrovnávali. Sušili sa dovedty, kým nezmizlo orosenie.

Páliace pece pozostávali z vykurovacej a vypalovacej komory. Na vyvýšenú vykurovaciu časť sa na rošt nakládli vysušené škridly alebo tehly tak, aby sa navzájom nedotýkali. Pred zapálením sa pec dôkladne utesnila. Vchod sa zamuroval a škáry sa vyplnili maltou. Vo vrchnej časti pece boli otvory, kde unikal dym a vodná para. Cez otvory sa dovnútra prikladalo drevo. Po vypálení sa čakalo na vychladnutie. Od naloženia pece do jej otvorenia - rozobrania vchodu, chladnutie trvalo aj tri-štyri dni.

Tehelňa pracovala pre potreby misijného domu do roku 1948. Poslednými tehliarmi bola rodina Skulskovcov.

MISIJNÝ DOM PO ROKU 1950

V roku 1948 bolo hospodárstvo na Bolontove zlikvidované a cirkevná pôda zrekvirovaná. Kaštieľ prišiel o polia, lúky aj horu. To všetko v roku 1950 pripadlo Štátnemu majetku Lučenec. Misijný dom bol zlikvidovaný v roku 1950. V jeho priestoroch bola zriadená poľnohospodárska majstrovská škola. Tá bola presťahovaná do novej budovy na Haličskej ceste. V rokoch 1966-1978 bola v priestore bývalého misijného domu zriadená materská škola. Po nej prevzal budovu kaštieľa Krajský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Banskej Bystrici, ktorý ho využíval do roku 1989. Po nežnej revolúcii v roku 1989 vyšiel Zákon o prinavrátení majetkov cirkvám a náboženským spoločnostiam. Ich prepis bol uskutočnený na základe zákona, ktorý bol vydaný v roku 1994. Po dlhých štyridsiatich rokoch bez slobody, a tiež po neľahkom boji o prinavrátenie majetku, misijný dom 8. septembra 1990 znovu ožil reholným životom.

Kaštieľ, v čase svojho chátrania, poskytol strechu nad hlavou niektorým rodinám, keď boli v núdzi. Istý čas tu bývali napríklad: Spodniakovci, Kmeťovci, Šulekovci, Podhorovci, rodina Boženy Kamenskej, Žingorovci ... Neskôr sa tieto rodiny postavili na vlastné nohy a odišli bývať do svojich novopostavených domov.

BOLONTOV – FARMA ŠTÁTNEHO MAJETKU

Keď bol cirkevný majetok skonfiškovaný, zakladal sa štátny majetok. Hospodárenie na tých istých pozemkoch, v tých istých budovách, prevzali iní ľudia. Obnovil sa chov hospodárskych zvierat. V priestrannej maštali boli oddelené ovce, kone a voly.

V časoch pani grófký orali parnými oračkami. Na jednom konci poľa bola jedna mašinka – vráток, na druhom konci druhá a lanami sa priťahoval pluh. Túto techniku nahradili voly a kone. Voly na farme držali do konca 60-tych rokov. Po nich nastúpila modernejšia technika - traktory. Posledným voliarom bol Jozef Bystrianský. Traktory používali do roku 1986, potom ich z Bolontova stiahli a podľa potreby prichádzali vypomáhať traktory zo Slatinky. Ako traktoristi pracovali napríklad: Václavík, Belko, Porubjak, Iždinský, Urban, Hronec.

Chov oviec s vyše storočnou tradíciou skončil v roku 1972. Nahradili ich výkrmové býky a jalovina. Pastierom oviec bol starý pán Palík. Pri býkoch boli zamestnaní napríklad: Pivka, Gibala, Juraj Václavík. Hospodárstvo v osade poskytovalo veľmi dobré podmienky aj na chov ošípaných. Bolontov sa vyznačoval plemenným chovom. Jednotlivé kusy sa ohodnocovali. Kance sa udržiavali pre ďalší chov a prasničky sa odpredávali. Kvalitu plemena pravidelne kontrolovali plemenári. Na tomto úseku pracovali: Jozef Vojtek (pracoval tiež

Žatva na Bolontove, stará mláčačka s elevátorom. Zľava: Ábel Molnár, kováč – Mária Vojteková, žena záhradníka Jozefa Vojteka – Anna Tarabusová, hájnikova dcéra – Anna Gaberová (so šatkou) – Jozef Kmeť (s klobúkom) – Mária Kmeťová, jeho žena – starý pán Bartoš – pán Spodniak – stohár slamy (neznámy)

ako záhradník u pani veľkomožnej), Bartoš, Kalamárovci, Poljačikovci, Belkovci.

Pri zakladaní štátneho majetku bol správcom Tarabus. Po ňom nastúpil Štefan Albert, a ako posledný bol Matúš Belko. Zootechnikom bol Pavol Štubniak, a keď odišiel do dôchodku, na jeho miesto nastúpila Anna Urbanová. Okrem Bolontova mala na starosti aj Dolnú Slatinku a Ružovú osadu.

„S manželom sme na Bolontove prežili roky. Najprv som robila skladníčku, potom zootechničku. Všetko tam bolo obriadené a čistučné. Ráno o siedmej sme sa všetci zišli na poradu. Zadelila sa robota. Vedúci zamestnanci chodievali na pol siedmu, aby pripravili prácu a o siedmej sme vydávali rozkaz, kto bude čo robiť. Ako zootechnička som vstávala ráno o štvrtej, o pol piatej som už musela byť na Bolontove. Vydáť krmivá a dohliadať na krmáčov. Krmivá sa vydávali podľa úžitkovosti. Napríklad, býky sa vážili každý mesiac. V maštali mal každý kus dobytky svoju tabuľku, kde sa zaznamenával prírastok živej váhy. Bola to zodpovedná práca.“

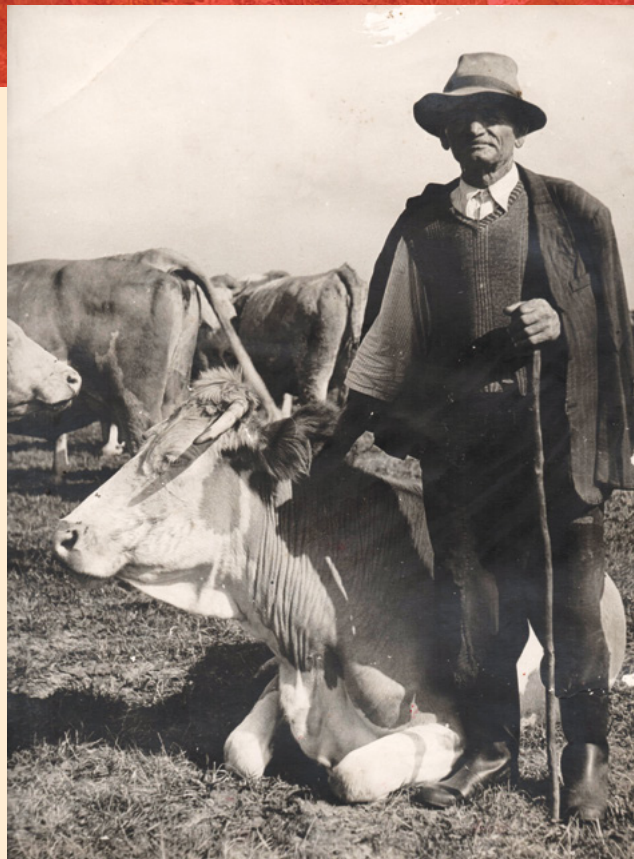
Anna Urbanová

PRÍBEH AKO JEDEN Z MNOHÝCH

„Na Bolontov som prišla s mužom a tromi deťmi z Krivánskych lazov. Na majetok ma zavolala Bystrianka, moja sestra. Povedala: „Sú tu voľné miesta, potrebujú krmáčov a niekoho k ovciam.“ Muž išiel pásť ovce a ja svine chovať. Na štátnom majetku som robila až do dôchodku, spolu 22 rokov. Ale musela som uvoľniť byt. Tak som sa ako dôchodkyňa, vdova, presťahovala aj s piatimi deťmi do bytovky, v dedine.

Bola som naučená žiť na lazoch. A na Bolontove bolo ako na lazoch. Ráno som išla do konice, vrátila som sa pred obedom. Navariť obed, oprat' a večer znova ísť do roboty. Potom prísť domov, urobiť večeru a spať a ráno zavčas vstávať. Každý deň to isté. Nemal ma kto zastúpiť. Keď som mala niečo súrne, zastúpil ma najstarší syn. Bola to ťažká robota. V chlieve bolo stodvadsať sviň a každý deň mi prešlo cez ruky stodvadsať vedier. Bol to plemenný chov. Veterinári chodievali pravidelne očkovať a vtedy bolo treba každé prasa chytiť za zadné nohy a pridržať, kým ho nezačkovali. Až ma triaslo. Sama, ale vydržala som. Keď som prišla na Bolontov, vedúcim bol Pavol Štubniak, človek s dobrým srdcom. Bol mi ako otec a veľmi mi pomohol.“

Mária Kalamárová, 82 r.

Na pasienkach.

ROZDELENIE ŠTÁTNEHO MAJETKU

1. Februára 1977 Štátny majetok v Lučenci končil. Bol delimitovaný na Semenársky štátny majetok Boľkovce, jemu pripadla vrchná časť – osada, a Jednotné roľnícke družstvo (JRD) Tomášovce so spodnou časťou – skleníky.

Na Bolontove dlhé roky býval **Ján Bartoš**. Robil všetko, čo mu dali robiť. Pohoniča aj strážnika. Keď vypukla slintačka, strážil prístup pri spustenej závore a dohliadal na dezinfekciu. Bol najstarším a najdlhšie bývajúcim človekom v osade. Okrem neho tam pracovalo množstvo ľudí. Z pešiakov – peších robotníkov, to boli napríklad: Jozef Vojtek, Jozef a Gusto Markovci a iní.

Počas hospodárenia štátneho majetku sa celý areál starostlivo udržiaval. Udržiavaná bola aj cesta z dediny na Bolontov. Každý týždeň chodieval pán Rusnák s náradím a vyrovnával nerovnosti. Zo skleníka sa nosila škvara na opravu cesty i chodníka. Vedľa domu Rusnákovcov mal každý zamestnanec záhradku, dvoj-árový záhumienok, kde si mohol sadiť priesady a rôzne druhy zeleniny. Bolo to veľmi výhodné pre tých, čo bývali v činžiaku. Ako si ľudia postupne postavili domy v dedine, tak záhradky zanechali.

Pani Urbanová z Bolontova odišla v roku 1991. Po nej prácu zootechnika ešte dva roky vykonával Ján Vojtek. Majetok bol vrátený Spoločnosti Božieho Slova v období 1993/94.

Dovtedy tam fungoval štátny majetok, ktorý postupne končil.

„Keď som robila zootechničku, smrdela som maštaľou. Prišla som domov a zápach aj špinu som dôkladnou sprchou odstránila. Ja aj môj manžel sme robili v maštali. Nám to vtedy ne-smrdelo. Boli sme na to zvyknutí. Neprekážalo nám to, lebo sme to robili s láskou.“

Anna Urbanová

SALAŠ POD BOLONTOVOM

„Keď sme sa presťahovali, do činžiaku, do Vidinej, moji rodičia išli bývať do salaša. Skoro všetko zariadenie bolo ešte v pôvodnom stave. V roku 1974 sme sa nasťahovali už do svojho nového domu.“

Jozef Urban

Vidinské noviny - občasník. Vydáva Obecny úrad vo Vidinej, zdarma. Zaregistrované na MK SR pod číslom EV 2435/08, číslo: ISSN 1339-5327. IČO: 00649031. DIČ: 2021178852. Adresa vydavateľa: Športová č. 1, 985 59 Vidina. Telefón: 047/4370102. Fax: 047/4511524. E-mail: vidinskenoviny@azet.sk. Web: www.vidina.sk Komisia pre tvorbu a vydávanie Vidinských novín: Mgr. art. Miroslav Janšto - predseda, Emília Gajdošová, Gabriela Gáborová, Ing. Marián Jeleň, Ing. Ivana Rubintová, Mgr. Eva Vilhanová. Distribúcia do domácností obce Vidina. Tlač: RENO. Grafika: Mgr. art. Peter Kollár. Nevyžiadané rukopisy redakcia nevracia.

Koncom 60-tych rokov, za Dubčeka, dochádza k uvoľneniu medziľudských vzťahov a ľudská tvár politiky sa začala presadzovať aj v podnikaní. V okolitých dedinách, tak ako aj inde na Slovensku, prišlo do módy otváranie salašov. Podobne to bolo aj u nás v obci. Štátny majetok postavil niekedy v roku 1968 pod Bolontovom reštauráciu Salaš.

Podmienky mali výborné. Na Bolontove mali salaš, bačom bol pán Pivka. Zabíjalo sa, vyváralo, robili sa výrobky z mäsa. Hostom na stôl mohli okrem halušiek ponúknuť hovädzinu, bravčovinu aj hydinu. Na salaši varili aj pre zamestnancov. Skleník patril Bolontovu a v skleníku sa pohybovalo množstvo zamestnancov. S ukončením chovu oviec, niekedy v roku 1973, skončil svoju činnosť aj salaš.

SKLENÍK POD BOLONTOVOM

„Počas letných prázdnin v roku 1987 žiaci Základnej školy vo Vidine sa zúčastnili exkurzie do skleníka Bolontov. Mali možnosť pozrieť si pestovanie rastlín a ošetrovanie proti škodcom.“

Školská kronika, s. 369j

Skleník aj reštauráciu Salaš postavil Štátny majetok okolo roku 1968. V jednej časti skleníka chovali kurence brojler, ktoré sa porážali v Tomášovciach a v druhej časti pestovali kvety. Chov kureniec trval približne do roku 1977, potom sa rozšírilo pestovanie kvetov a zeleniny. Skleník mal svoju kotolňu, ktorá ho vyhrievala systémom ústredného vykurovania. Kúrilo sa uhlím. Skleník bol funkčný do roku 1989, kedy ho ľudia celkom rozobrali. Ostala len pila a kotolňa.

Bolontov bol široko – ďaleko známy svojou produkciou kureniec, zeleniny a kvetín. Ešte aj po štyridsiatich rokoch, keď sa spomenie „skleník na Bolontove“ rezonujú slová napríklad: „Chodili sme tam kupovať karafiáty na MDŽ.“ Alebo: „Zeleninu z Bolontova predávali na tržnici na námestí v Lučenci vo štvrtok a sobotu priamo z vlečky.“

Aby sme si mohli lepšie predstaviť ako to celé vyzeralo a fungovalo, pripájame do prílohy dva články z regionálneho týždenníka *Ipeľ*.

VYCHÝRENÉ ZELENINÁRSTVO

(Ipeľ, ročník 4, č.27, 30. 6. 1981, str.2)

Už zďaleka sa beľeli rozsiahle fóliovníky, z ktorých sa na naše stoly dostáva skorá zelenina. Hneď pri vstupe na hospodárstvo Bolontov boli vysadené klinčky rôznych farieb, ktoré tu šikovné prsty žien omotávali drôtom

Svadba na Bolontove.

a aranžovali do vencov. Pestrofarebné gerbery sa tu miešali s vôňou novej cibule, pripravenej v debničkách na expedovanie do Zeleniny Lučenec. Tridsať žien, ktoré tu denne pracujú, niekedy je to i s brigádnikmi viac, má čo robiť uprostred vitamínového kráľovstva. Každý utorok zbierajú čerstvú zeleninu z fóliovníkov, v ktorých je vlhko a horúco. Na 40 ároch rastú šalátové uhorky, ktorými treba naplniť debničky. Na porastoch papriky dozrieva pekná končistá paprika, ktorej zeleninárky z Bolontova dodali do Lučenca doteraz 9 metrákov. Pre Stredoslovenské konzervárne v Lučenci pestujú na ploche 1 hektár aj uhorky nakladačky a na takej istej výmere aj feferóny. Plán dodávky papriky v roku 1971 je 30 ton. Okrem papriky a cibule sa tu pestuje aj kapusta. Vedúcou pracovnej brigády je Anna Jackuliaková.

Upravený a skrátený text:

Marián Jeleň

ZELENINÁRSTVO NA BOLONTOVE OŽÍVA

(Ipeľ, ročník 7, č. 15, 10.4.1984, str.3)

Na hospodárstve Bolontov, ktoré patrí k JRD Tomášovce začali tunajšie záhradníčky od začiatku februára pripravovať priesady. V zeleninárstve pracuje 22 žien. Pracujú s boľavým chrbtom, pretože prevažnú časť prác, či už v skleníku alebo na voľnej pôde, robia ručne. V roku 1984 tu pestovali hlavne koreňovú zeleninu. Na 37 hektároch mali podľa plánu vyprodukovať 185 ton mrkvy, 100 ton petržlenu, 35 ton zeleru, 43 ton kalerábu a 380 ton bielej a červenej kapusty.

Začiatkom apríla záhradníčky z Bolontova pikujú zeler, ktorý sa potom vysádza na pole. Pôda pod koreňovú zeleninu je už pripravená. Keby neboli *udreli* jarné mrazíky, bola by už mrkva i petržlen v zemi. V skleníku na ploche štvrt hektára pestujú karafiáty, kaleráb, šalát a šípové ruže. Šalát zo skleníka v malých množstvách putoval aj na pulty obchodov so zeleninou. Šikovné zeleninárky z Vidinej – Bolontova pod vedením Ing. Kocúrovej sa starajú, aby spotrebiteľom v celom okrese nechýbala koreňová zelenina.

Upravený a skrátený text:

Marián Jeleň

Rodinné stretnutie na Bolontove.

NEZABUDNUTEĽNÉ SRDCOVKY

Jablká. „Cez prázdniny, keď sme my, deti, chceli jesť jablká, išli sme za bratom Dominikom, kováčom, či by nešiel s nami do Almáša. A on išiel. Zobral veľikánsky kľúč a išli sme z Bolontova vrchom do jabložného sadu za budovu školy. Odomkol bránu a my sme si zobrali jablká. Len tak, niečo zjesť. Tašky vtedy ešte neboli.“

V kostole. „V lete boli omše v kostole a v zime v kaplnke. Do dediny sme v zime chodievali ako husi. V kostole neboli vtedy lavice, ale stoličky. Sedacia časť aj operadlo boli vypletané a na operadle bola malá polička na modlitebnú knižku. My deti sme sedávali vpredu na ľavej strane, rodičia a dospelí za nami. Na pravej strane sedávali bratia – tí, čo študovali za kňazov, za nimi reholní bratia, a potom sestričky. Omša bola v latinčine a my sme vedeli všetko pekne odpovedať. Keď sme aj nevedeli, čo máme robiť, tak sme vždy pozerali na sestričky. Čo robili ony, tak aj my tak.“

Šošovica. „Po vojne prišli do misijného domu bratia a študovali tam filozofiu. Učil ich páter Jane-ga. Ako deti nás zavolali, ale cez ich dvor sme bez dovolenia nesmeli prejsť. Mali sme okolo desať rokov a išli sme prebrať šošovicu. Na dvore bola hojdačka. Počas štúdia mali bratia prestávky. Cez prestávky sme chytro preberali šošovicu, aby sme čo najviac urobili. Keď oni odišli, a nik nás nevidel, tak sme sa hojdali na hojdačke. A dali nám aj da-jakú desiatu.“

Futbal. „Gusto Marko vedel krásne spievať. Na dvore vždy večer bola nejaká gulatina. Na nej sme sedeli, spievali a Gusto hral na ústnej harmonike. Bol mi švagram. Zobral si moju sestru. Mala som desať rokov. Keď v Tomášovciach hrali Vidinčania, fanúšikovia kričali: Už je s vami husto, ide k bráne Gusto!“

Zo spomienok Heleny Paučovej, rod. Kmeťovej

Pohreb Jána Tarabusa, október 1957. Posledný let sa Jankovi Tarabusovi (nar. 30.3.1934 - †6.10.1957) stal osudným. Zahynul nešťastne pri zoskoku, keď sa mu neotvoril padák.

Cecília. „Prvá materská škôlka bola v kaštieli. Viedli ju reholné sestry. Jednou z nich bola sestra Cecilia, volali ju doktorka, pracovala ako zdravotná sestra, najmä cez vojnové roky. Lučenec bol neďaleko, ale bol za hranicami. A najbližšieho doktora sme mali vo Zvolene. Sestra Cecília vykonávala všetko. Napríklad ošetrovala úrazy, liečila choré deti a pod. Rodičia prišli do kaštiela a sestra Cecilia sa nepýtala, akého je náboženstva, okamžite dieťa ošetrila.“

Kníhkupectvo. „Za Slovenského štátu bol v misijnom dome malý obchod – kníhkupectvo, v ktorom predávali aj náboženské predmety, napríklad: ružence, krížiky, obrázky. Ale bola tam knižnica, v ktorej predávali aj knihy. Prvú knihu som si kúpila tu, v kláštore. Ako dlho som si na ňu sporila! Do knižnice nás púšťali, vodili nás po nej a nepriamo nás nabádali kúpiť si nejakú knižku. V tej dobe to bolo niečo nevídané. Veď ktorá obec, v ktorej žilo šesťsto duší, mala kníhkupectvo priamo v dedine?“

Prvá. „Prvá maturantka vo Vidinej bola dcéra Linky-néni. Jej otec, mladý kočiš, tragicky zahynul. Pani grófká pomohla dievčaťu vyštudovať učiteľský ústav v Budapešti. Potom dlho, dlho žiaden maturant. Po vojne v roku 1945 otvárali v Lučenci

slovenské gymnázium a robili nábor, lebo maďarské školy zanikli. Po dedinách zbierali šikovné deti. Pani učiteľka poslala do gymnázia mňa aj moju kamarátku Marínu Rafajovú, s ktorou som sedávala od prvej triedy. Boli sme spolu aj na prijímacích skúškach. Mys sme boli prvé maturantky. Chlapci už boli maturanti, zo škôl vo Zvolene, Banskej Bystrici či Bratislave, ale my sme boli prvé.“

Prvé auto v dedine vraj mali Bencovci. Prvý telefón bol v misijnom dome, potom aj v obchode u pána Bytčana.

Zo spomienok Emílie Nociarovej

VIDINÁ BEZ BOLONTOVA BY NEBOLA VIDINOU

Osada Bolontov od svojho historického začiatku ovplyvňovala kultúrne – spoločenský život v dedine. Mala na to prírodné aj spoločenské predpoklady. Je to miesto, kde mnoho ľudí našlo nový domov. Mnoho ľudí tam nechalo kus svojho života a mnohým prirástlo k srdcu. Životný príbeh týchto ľudí je obdivuhodný a tvorí samostatnú kapitolu histórie našej obce. Aby nám neostal ľahostajný a neupadol do zabudnutia, pozbierali sme čo najviac informácií s cieľom pripomenúť si reálny obraz života. Z lásky k obci aj z lásky k ľuďom. **Všetkým žijúcim i nežijúcim občanom vzdávame vďaku a úctu, že v ťažkých životných podmienkach vydržali, a keď prišiel ten pravý čas, svojimi rukami pomohli budovať a zveľaďovať svoju obec.**

Ďakujeme všetkým, ktorí sa ochotne podelili so svojimi spomienkami, alebo sa akýmkoľvek spôsobom pricinili o vznik tejto prílohy.

Text: Marián Jeleň
Foto: Miroslav Janšto

Smútočný pochod na ceste z Bolontova.